

اشاره

نظر به اهمیت دستور زبان در آموزش زبان دوم و تأکید دبیران بر این مقوله - در تدریس براساس کتاب‌های درسی برنامه درسی قدیم آموزش زبان انگلیسی دوره دبیرستان - بر آن شدیم مطلب ارسالی خانم بیگی، دبیر دبیرستان‌های مهدشهر استان سمنان، را با کمی تغییر در طول متن ولی بدون دخل و تصرف در آن، به خوانندگان عزیز عرضه کنیم. دلیل این امر نیز، علی‌رغم اشکالاتی که بر متن وارد است و در زیر به آن‌ها خواهیم پرداخت، آن است که احتمالاً بسیاری از دبیران با چالش مورد بحث آشنا بوده و با آن مواجه شده‌اند و در عین حال در خصوص نحوه برخورد با آن نظراتشان یکسان نیست و در این خصوص منبع موثقی که بتوان به آن استناد نمود نیز وجود ندارد. لذا به نظر می‌رسد بهترین راه طرح مسئله باشد تا با ارائه راه‌حل و نقد آن راه برای برخورد اصولی‌تر با مقولات چالش‌برانگیز در آموزش زبان در کلاس‌های دبیرستان هموار شود. با این مقدمه سعی می‌کنیم در زیر به نقد دیدگاه ارائه شده بپردازیم:

یکی از توانش‌های معلمی زبان توانش محتوایی است که به تسلط بر مقولات زبانی از جمله دستور زبان مربوط می‌شود. به عبارت دیگر معلم زبان باید ساختار زبان را به خوبی بشناسد. توانش دیگری که با توانش اول در ارتباط است توانش آموزشی - تربیتی است که در این مورد خاص به تسلط بر نحوه تدریس مقولات دستوری مربوط می‌شود. در مورد نوع ارتباط بین این دو باید به این نکته اشاره کنیم که گرچه از معلم زبان انتظار می‌رود قبل از تدریس هر نکته دستوری از ابعاد ساختاری معنایی و کاربردی آن آگاه شود و در آموزش جنبه‌های آموزشی و تربیتی را مورد توجه قرار دهد ولی نباید انتظار داشته باشیم دانش و آگاهی ما از ابعاد فوق در آموزش به زبان‌آموزان منتقل شود. یکی از اصول آموزش دستور زبان توجه به این نکته است که بعضی از ابعاد نکات دستوری اصولاً قابل تدریس نیست، و لازم است از طریق تجربیات زبانی آموخته شوند. براساس اصلی دیگر، معلم باید نکات دستوری را با توجه به نیازهای ارتباطی زبان‌آموزان تنظیم کند. در این مقاله، مؤلف محترم در ارائه نظرات خود به این تمایز نپرداخته و به همین جهت با خواندن مطلب، خواننده این‌گونه برداشت می‌کند که گویا معلم باید همه تفاوت‌های مربوط به **while** و **whereas** را به دانش‌آموزان آموزش دهد. در حالی که در آموزش باید قاعده کلی در اولویت قرار گیرد و موارد کاربردی خاص در صورت نیاز یا مورد سؤال قرار گرفتن معلم مطرح شود. قاعده کلی در مورد این دو همان‌گونه که در کتاب درسی مطرح شده، آن است که هر دو از نظر نقش دستوری و معنایی یکسانند و در بسیاری از موارد می‌توانند به جای یکدیگر به کار روند. در خصوص تفاوت‌های کاربردی می‌توان قواعدی را استخراج کرد. در عین حال باید توجه داشته باشیم که بدون در دست داشتن شواهد تجربی با مراجعه به پیکره زبانی این قواعد جنبه فرضی داشته و نمی‌توانیم آن‌ها را قطعی تصور کنیم. به‌عنوان مثال می‌توانیم به این تمایز اشاره کنیم که **whereas** در بعضی از کاربردهای خود از نظر معنایی به **on the other hand** نزدیک است که برای بیان تفاوت‌های عمده به کار می‌رود در حالی که از **while** در مواردی استفاده می‌شود که تفاوت جزئی است و دو جمله ساختار یکسانی دارند. در عین حال این تمایز را نمی‌توانیم به‌عنوان قاعده در آموزش مطرح کنیم، چرا که از هر سه می‌توانیم به جای یکدیگر استفاده کنیم. به مثال‌های زیر دقت کنید:

- While / Whereas English has just five vowel sounds, some languages have 30 or more.
- There are just five vowel sounds in English. On the other hand, some languages have 30 or more.

تمایز دیگری که می‌توانیم به آن اشاره کنیم تفاوت آن‌ها در سیاق کلام است. **whereas** در موقعیت‌های رسمی به ویژه نوشتار کاربرد دارد. در این مورد نیز این قاعده در آموزش در سطح دبیرستان قابل طرح نیست چرا که تمایز بین دو سیاق برای دانش‌آموزان پایین‌تر از سطح میانه مشکل است.

نکته دیگری که در مورد مطلب ارسالی قابل ذکر است مقایسه‌ای است که بین این دو کلمه ربطی و **but** و **however** به عمل آمده است. این مقایسه کار را بسیار پیچیده می‌کند چرا که اولی کلمه ربطی همپایه و دومی قید ربطی است و لذا با توجه به نقش دستوری متفاوت این دو از یکدیگر و تفاوت هر دو با نقش دستوری **while** و **whereas** با وجود تشابه معنایی، طرح این مقایسه در آموزش به جای تسهیل یادگیری به پیچیدگی آن می‌افزاید.

نکته آخر اینکه به جز قاعده اصلی که در ابتدا به آن اشاره شد طرح بقیه نکات کاربردی ما را با پیچیدگی‌هایی مواجه می‌کند که شاید لازم باشد برای پرداختن منطقی و جامع به آن‌ها نه یک مقاله بلکه چند مقاله پژوهشی نوشته شود. به همین جهت بهتر است از طرح جزئیات بیشتر صرف‌نظر نموده ادامه بحث را به خوانندگان محترم واگذار کنیم.

سردبیر رشد آموزش زبان‌های خارجی